Woord en werklikheid in die moderne Praktiese Teologie

H.J.C. Pieterse
Departement Praktiese Teologie
Universiteit van Suid-Afrika
PRETORIA

Abstract

Since the Second World War South African society has become more and more complex. The uniformity of life style, value systems and religious mind has faded away. Ministry has become a pluriform and heterogeneous praxis. The diaconological approach to Practical Theology, stressing knowledge of the Word of God as vital for theorising about the ministry, is a valid one. In the light of the complex situation in the practice of ministry, knowledge of this field is also vital. A contextual approach to praxis has left us with biased insights because its interests are profoundly political. A theological-empirical approach for research of the practical side of ministry is proposed in order to obtain a balanced relationship between Word and reality. A theological-empirical approach implies the study of ministry in which the Word of God can be heard through the ministry in the real situation of the contemporary South African life-world.

1. INLEIDING

Vir baie jare het die bediening van die Woord deur die praktyk van die ampte in die reformatoriese gemeentes in 'n redelik ongekompliseerde samelewing binne die Afrikaanssprekende gemeenskap plaasgevind. Die lidmate van die kerk is onderrig, versorg en opgebou vanuit 'n redelik eenvormige verstaan van die Skrif en die belydenisskrifte. Tussen bedienaars van die Woord en die lidmate van die kerk was daar in die oorwegend plattelandse samelewing van die verlede 'n redelik eenvormige verstaan van die boodskap van die Skrif en die implikasies daarvan vir die lewenswandel van die gelowige. Selfs met die verstedeliking van die Afrikaner in ons eeu het hulle hulle landelike houding en waardes vir 'n baie lang tyd behou (Pauw, 1946:139). Werklike ernstige aanpassing in die nuwe stedelike omgewing het eers in die sestigterjare begin (vgl. Cilliers, 1960:7-8). Die min of meer eenvormige verstaan en die ongekompliseerde bediening van die Woord, *wat betref eenvormige referensie-kaders*, het nog tot onlangs voortgeduur (vgl. De Klerk, 1977:93).

In die laaste dekade of meer het die situasie ingrypend verander: die samelewing het onvoorsigtelik geword vanweë beroepsdifferensiasie; pluraliteit is aan die orde van die dag. Ons leef in 'n pluriforme, heterogene en sosiaal-gedifferensieerde samelewing - ook onder Afrikaanssprekendes. Hierdie samelewingsverskynsels het na die Tweede Wêreldoorlog reeds in Europa na vore gekom (vgl. Van der Ven, 1988:10). Stott (1982:51-56) gee 'n goeie analise van die anti-outeoritêre houding wat hiermee gepaard

gaan. Die gesag van die tradisie en waardes wat oorgelewer word, word nie meer summier aanvaar nie. Boshoff (1990) het aangetoon hoedat 'n toenemende tendens van sterk uiteenlopende waardes onder Afrikaanssprekende blankes aan die ontwikkel is. Hy toon aan dat die era van uniforme lidmate, denke en bedieningspatrone verbygaan. Pluraliteit is inderdaad aan die orde van die dag.

J.J. van der Walt het hierdie probleem goed aangevoel. Van die besware teen intellektualisme in die prediking en ampsoutoritiwisme moet ernstig kennis geneem word: "Die kerk is immers die lewende mense wat daaraan behoort. Gevolglik moet na elkeen met volle aandag geluister word" (Van der Walt, 1978:1). Die besware teen die wyse van bediening in die kerk kom na vore vanweë die veranderde lewensgevoel en geloofservaring van die moderne kerklidmaat. Hierdie verandering het in die laaste dekade of twee merkbaar geword.

1.1 Die koninkryk as vertrekpunt

Uitgaande van die vertrekpunt van 'n koninkryksperspektief is ons in ons vak geïnteresseerd in die vraag oor hoe die koninkryk van God in ons konkrete lewenswerklikheid gestalte kry. In hierdie opsig sluit ek graag by Spoelstra (1991:223) aan. Die ondersoek van die koms van die koninkryk van God in Christus in die Woordbediening deur die werk van die Gees was steeds die raamwerk van my prakties-teologiese studies (vgl. Pieterse, 1981:147-154; 1983:56; 1990:88-96; 1991:8; 1991b:46-47; Pieterse & Vos, 1991:2). Naas die bestudering van die Skrif oor hierdie onderwerp is daar egter ook 'n ander faset van die gebeure van die Woordbediening wat ons aandag vra: die vraag na die konteks van die *lewenswerklikheid* van die gelowiges en die breër samelewing waarin die Woord bedien word (vgl. Van der Walt, 1978:7). Hierdie faset roep 'n verdere vraag na die werklike situasie en verloop van ons *bedieningspraktyk* op. In die lig van die veranderde lewensgevoel en geloofservaring van moderne Suid-Afrikanners in die laaste dekades word hierdie vraag uiters aktueel.

1.2 Probleem en doelstelling

Die *probleem* wat in hierdie artikel ondersoek word, is die soeke na 'n gebalanseerde verhouding tussen Woord en werklikheid in die ondersoek van die gebeure van die Woordbediening in die konkrete lewenswerklikheid van vandag. Die klem word in ons vak in Suid-Afrika dikwels te swaar op die Woord alleen en andersins weer te swaar op die konteks van die lewenswerklikheid alleen gelê.

Die *doel* van die artikel is om in die rigting van 'n oplossing van die probleem te beweeg deur die hoofstroom-benadering tot die vak kortliks te bespreek en tot 'n konklusie te kom waarin 'n gesonde balans tussen Woord en werklikheid - wat die studieveld van die Praktiese Teologie betref - gevind word. Dit beteken dat die werklikheid van die Woord van God in die Skrif as norm asook die empiriese werklikheid waarin die kommunikasie van die evangelie geskied, ernstig geneem word.

2. DIE KERKLIKE DIAKONIA IN DIE LIG VAN DIE SKRIF

Volgens die ondersoek van Burger (1991:59) volg die meeste beoefenaars van die vak in Suid-Afrika die metode waarin die Praktiese Teologie gesien word as synde primêr 'n studie van die Woord vanuit die perspektief van die dienste van die kerk. Hy voeg die volgende vernaamste kenmerke van hierdie benadering daaraan toe:

- * Sterk klem word op die Skrif gelê as die enigste kenbron en norm vir die totale teologie; dus ook vir die Praktiese Teologie.
- * Vanuit hierdie keuse word die Praktiese Teologie op 'n deduktiewe wyse bedryf as teoretiese teologisering met die oog op die praktyk.
- * Die gerigtheid van die Praktiese Teologie fokus op die kerk en sy dienste.
- * In die aanbieding van die vak word baie sterk rekening gehou met die feit dat die universiteitsdepartemente tegelyk ook seminariums is waar predikante opgelei en afgerig word vir hulle ampswerk.

Vir ons wat in die reformatoriese tradisie werk, is die volgende uitgangspunte vir die vak op grond van die Skrif onbestrede: Die kerk het die roeping tot die bediening van die versoening (vgl. Jonker, 1968:20; Trimp, 1970:7) - om die goeie boodskap uit te dra dat God deur Christus die wêreld met Homself versoen het en dat almal wat hierdie evangelie glo in Christus vergiffenis en genade by God vind (2 Kor. 5:18-19). Die Skrif spreek van 'n veelkleurige *diakonia* wat deur Christus ingestel is om sy werk in die gemeente en in die wêreld te voltooi. Vir hierdie taak skakel die Gees mense in in sy werk deur die verkondiging van die Woord soos dit in die Bybel opgeteken is. Ons vak het die taak om hierdie bediening (*diakonia*) in die Skrif te bestudeer. Die Praktiese Teologie is dus deel van die teologiese vakdissiplines en bestudeer die Skrif as openbaring van God in Jesus Christus (soos die ander teologiese dissiplines), maar vanuit die perspektief van die kerklike *diakonia* (vgl. Jonker, 1968; Trimp, 1970; Van der Walt, 1981:23; Bam, 1984:8-9).

Dit beteken dat die Diakoniologie self eksegetiese binne sy grense moet doen (Van der Walt, 1981:26). In hierdie verband word waardevolle werk deur C.J.H. Venter gedoen (vgl. byvoorbeeld Venter, 1988:10-27). Dit beteken verder dat die vak in 'n lewendige interaksie met die ander teologiese vakke, veral die bibliologiese vakke en die Dogmatiek of Sistematiese Teologie, betrokke sal wees (vgl. Firet, 1977:8). Op hierdie wyse bied die diakoniologiese benadering 'n onontbeerlike Skrifgefundeerde en Skrifgebonde grondslag vir die Woordbediening of kommunikatiewe handelinge in diens van die evangelie (Firet, 1987). Hieronder is daar nie sprake van 'n reformatoriese Praktiese Teologie nie. Die formulering *Woordbediening of kommunikasie van die evangelie* beskryf in hierdie vak dieselfde saak. Burger (1991:64) stel dit so:

Hoewel 'n veelheid van formuleringe gebruik word, is dit duidelik dat die saak waarom dit gaan, telkens dieselfde is. Wat in die Reformatoriese Teologie tradisioneel heilsbemiddeling genoem is, is wesenlik dieselfde saak wat ... Fiet 'de komen van God', H. Jonker 'Waarheidsverwerkliking', Pieterse 'Christelik-kommunikatiewe handelinge' ... en A.D. Muller 'die verwerkliking van die koninkryk deur die kerk' sou noem.

2.1 'n Wetenskaplike greep op die werklikheid

Die vraag is egter hoe ons 'n wetenskaplike greep kan kry op die komplekse lewenswerklikheid van die gelowiges waarin daar vandag in die lig van die snel veranderende en gedifferensieerde samelewing, 'n pluriforme kerklike *praxis* moet geskied. Dit geld nog te meer van die geloofs*praxis* in die breër samelewing. *Praxis* word hier gebruik in die sin van 'n Woordbediening wat gerig is op verandering in die lewens van mense en die samelewing volgens die heil in Christus en die waardes van sy koninkryk (vgl. Van der Ven, 1988:13). Dit beteken verder dat daar oor die teorieë wat die bediening dra, doelbewus nagedink word terwyl dit in die praktyk geskied. Predikante in die gemeentebediening is dus deel van die prakties-teologiese besinning.

Op die vraag hoe ons 'n wetenskaplike greep op hierdie komplekse lewenswerklikheid en op die pluriforme Christelik-kerklike *praxis* kan kry, antwoord Van der Walt (1978:7) dat gebruik gemaak kan word van die empiriese gegewens van die Christelike menswetenskappe. Dit is 'n goeie antwoord, maar dit los enkele probleme nie op nie. Uit ervaring van interdisiplinêre gesprekke met menswetenskappe soos die Sielkunde, Sosiologie en Kommunikasiekunde het dit duidelik geblyk dat hulle vanuit ander raamwerke en teoretiese perspektiewe na die werklikheid kyk as die teologie. Gevolglik verskaf die menswetenskappe andersoortige resultate as dié waarin ons in ons vak geïnteresseerd is: dit is byvoorbeeld deur Haarsma in verband met die godsdienssosiologiese ondersoek 'God in Nederland' uitgewys. Van der Ven (1985:35) vat sy kritiek soos volg saam:

De onderzoekers hebben wel de inhoud maar niet de affektiewe lading noch de aanvaarding van het geloof gemeten; zij hebben onvoldoende de geloofsintensiteit en geloofszekerheid in hun onderzoek meegenomen; de inhoudelijke keuze der vragen houdt voor een kritisch-theologische beoordeling geen stand; de formulering en precisering ervan evenmin; de specifiek christelijke kwaliteit der vragen lijdt gebrek; de dialectiek tussen geloof, twijfel en ongeloof komt onvoldoende aan de orde; nieuwe ontwikkelingen in de praktische hermeneutiek van het geloof onder de gelovigen zelf snijdt men door het onderzoek de pas af; en tenslotte, de 'setting' waarin het onderzoek wordt afgenomen, doen geen recht aan de eigen 'Sitz im Leben' van het geloof.

Dit is ook 'n vraag in hoe 'n mate die Christelike menswetenskappe totaal los kan bly staan van wetenskaplike teorieë wat in hul vakgebiede wyd aanvaar word.

Die uitweg dat ander vakke ons bedieningspraktyk moet ondersoek, soos deur byvoorbeeld Dingemans (1986:19-24) en Zeffass (1974:168) voorgestaan, is myns insiens nie 'n oplossing nie. Om insigte oor die lewenswerklikheid van ons eie tyd in breë sin in 'n interdisiplinêre gesprek met hierdie dissiplines te diskuseer, is in orde en moet aangemoedig word. In die Praktiese Teologie word egter dikwels eklekties gewerk sonder navraag hoe aan die insigte gekom is wanneer sulke insigte oorgeneem word vir

die bedieningspraktyk. W.D. Jonker (1981) het tereg die kommer uitgespreek dat die teorieë van die mens- of sosiale wetenskappe die Praktiese Teologie sal binnedring en dat dit sodoende hierdie vak se teologiese karakter skade sal aandoen. Die bibliologiese vakke laat ook nie die tekste van die Bybel vir hulle deur die linguistiek of die taal- en letterkunde ondersoek nie; hulle neem die metodes oor en pas dit self op hul stof toe.

Dit is ook 'n vraag of die konfessionele aard van die Diakoniologie nie verhinder dat daar 'n groter openheid vir ekumeniese wetenskaplike debat in geskrifte en forums is nie. So 'n gesprek kan alleen bydra tot skerpere insigte in ons eie teorieë en vertrekpunte. Voorbeelde hiervan is Venter (1992:46) en Pieterse (1991c:252) se diskussie met A.G. van Wyk oor Skrifbeskouing. Hiermee hang ook saam die noodsaak vir groter aandag aan die breër samelewing en ons getuigenis aldaar, naas die konsentrasie op die kerklike terrein.

3. DIE KONTEKSTUELE BENADERING

In hierdie benadering swaai die pendulum volledig in die rigting van 'n swaar klem op die werklikheid, op die konteks waarin die Christelike *praxis* plaasvind. *Praxis* kry in hierdie benadering 'n ander betekenis as dié wat ons hierbo aangedui het. *Praxis* slaan ook op 'n Christelik-kerklike praktyk met die oog op verandering, maar hierdie verandering is veral politieke verandering - *social transformation*, soos uit die titel van die boek van Cochrane, De Gruchy en Petersen (1991) en die sentrale konsep van Browning (1991) blyk.

3.1 Die werklikheid as sosiale betrokkenheid

Die vertrekpunt in hierdie benadering is nie meer die kerk, of die koninkryk van God, of die Woordbediening of kommunikatiewe handeling in diens van die evangelie nie, maar die situasie self. Die eerste prioriteit is die deelname aan die stryd (*struggle*) in die samelewing om bevryding, en hierdie *praxis* is die aanleiding tot teologiese besinning (Bam, 1984:5). Die 'werklikheid' as pool in die verhouding tussen Woord en werklikheid is in hierdie benadering basies 'n politieke realiteit (Bam, 1984:6).

Burger (1991:61) som die algemene trekke van hierdie Praktiese Teologie soos volg op:

- * Die praktyk of konteks verkry 'n dominante rol in die prakties-teologiese proses en daar word veel gemaak van 'n dieptekennis deur sosiale analise van die situasie waarin die *praxis* geskied.
- * Praktiese Teologie word bedryf met die oog op die transformasie van 'n gegewe samelewingsituasie.
- * Daar is eerder 'n gerigtheid op die wêreld as op die kerk en sy werk.

- * Die rol wat die Skrif of tradisie speel is minimaal. Die Skrif word selektief geles vanuit 'n hoek waar eintlik net gesoek word na sy veranderingspotensiaal.

Die teologiese vertrekpunt vir hierdie *praxis* is die bevrydingsteologie. Cochrane, De Gruchy en Petersen (1991:7-10) sluit aan by die *prophetic theology* soos uitgedruk in die Belhar-belydenis, die Kairos-dokument, die *Evangelical Witness in South Africa* en *The Road to Damascus* as vertrekpunt vir hul Praktiese Teologie. Met 'n verwysing na die werk van Mosala (1989) skets Bosch (1992:17) hierdie teologiese aanpak soos volg:

In this paradigm theology seems to be nothing but encounter with, inquiry into, reflection upon, participation in, and active response to concrete political struggles.

Teologiese refleksie word vanuit die situasie of konteks van stryd gedoen en insigte word dikwels vanuit die bevrydingstryd afgelei. Lamb (1982:23) beskou die geskrei van die slagoffers van politieke onderdrukking as die stem van God: waar die massas om politieke bevryding stry, is God op onmiskenbare wyse teenwoordig. Nolan (1988:27) soek die Woord van God in die situasie:

We discover the word of God, we discover what God is doing and saying today, in the signs of our times ... You do not incarnate good news into a situation, good news arises out of a situation.

Die Praktiese Teologie werk dus in sy besinning *vanuit* die werklikheid of, in hulle terme, beginnende by die konteks (Cochrane, De Gruchy & Petersen, 1991:17), maar die konteks word nie wetenskaplik ondersoek nie. Daar word oor die algemeen ook nie gebruik gemaak van empiriese gegewens van die sosiale wetenskappe nie; daar word 'n sosiale analise van die (politieke) konteks gemaak. Hiervoor word gesteun op die standpunt van Holland en Henriot (1984). Vanuit 'n voorafingename politieke of ideologiese standpunt word gepoog om die politieke dinamika en die rol van groepe en instansies in die samelewing in hierdie verband te interpreteer. Holland en Henriot (1984:14) definieer sosiale analise soos volg:

Social analysis can be defined as the effort to obtain a more complete picture of a social situation by exploring its historical and structural relationships. Social analysis serves as a tool that permits us to grasp the reality with which we are dealing.

In Suid-Afrika word die konteks interpreteer "from the point of view of the least in society" (Cochrane, De Gruchy & Petersen, 1991:112). Op voetspoor van die Kairos-dokument word die tekens van die tye en die *kairos* geïnterpreteer vanuit die politieke siening van die onderdruktes (Cochrane, De Gruchy & Petersen, 1991:18). As voorbeeld van so 'n sosiale analise word 'n verslag van dr. Beyers Naude aan die Suid-Afrikaanse Raad van Kerke voorgehou. Daarin word aandag gegee aan sake soos stakings deur werkers, studente-onluste, huurboikot, wegbly-aksies, geweld deur die veiligheidsmagte en teengeweld deur die *people*, invalle deur die weermag in buurstade, werkloosheid en hongersnood en solidariteit met die armes en onderdruktes in hierdie situasie (Cochrane, De Gruchy & Petersen, 1991:112-123).

Pas na die sosiale analise volg 'n teologiese refleksie vanuit hierdie konteks waarin 'n hermeneutiek van suspisie 'n sentrale rol speel (Cochrane, De Gruchy & Petersen, 1991:19-25, 55-83). Hierna word die strategie vir aksie beplan en die *praxis* daarvolgens ingerig (Cochrane, De Gruchy & Petersen, 1991:84-105).

Niemand sal ontken dat hierdie benadering in die lig van die krisissituasie in die Suid-Afrikaanse samelewing belangrike insigte oor die nood en die lewenskoteks van die groot massa armes en verontregtes aan ons verskaf nie. Hierdie insigte dra beslis by tot die teoretisering oor en die inrigting van die Christelik-kerklike bediening deur die Praktiese Teologie.

3.2 Praktiese Teologie verskraal tot 'n strategie

Die Praktiese Teologie verdwyn egter in hierdie benadering as 'n selfstandige teologiese dissipline. Teologiese teorieë word deur die ander teologiese vakke geformuleer en die Praktiese Teologie word verskraal tot 'n strategie. Dit blyk al duideliker uit die werk van Browning, op wie se beskouing hierdie benadering bou. In sy jongste werk (1991) gaan Browning daarvan uit dat alle teologiese dissiplines Praktiese Teologie is. Hy noem die teologie "a fundamental Practical Theology" en wat ons as Praktiese Teologie beskou, "Strategic Practical Theology", wat tot taak het om strategieë uit te werk vir die *praxis* op grond van sosiale analises vir die teologiese teorieë (hoofsaaklik van die ander teologiese dissiplines) met die oog op sosiale transformasie (Browning, 1991:278-293). Browning se werk is veel diepsinniger en teologies grondiger as die ontwerp vir 'n Praktiese Teologie van sosiale transformasie wat ons in ons land aantref. Hy sluit by Reinhold Niebuhr aan en ontwikkel 'n teologiese etiek as normatiewe teorie vir die *praxis*, en die transformasie deur die kerklike *praxis* van die samelewing (Browning, 1991:140-166). Maar die basiese tendense van die rigting wat Niebuhr ingeslaan het is by Browning te bespeur. Die vraag dring hom steeds aan ons op of ons hiermee nie terug is by Praktiese Teologie as 'n toepassingsvak nie - 'n *applied theology* waarteen so lank gestry is (vgl. Van der Ven, 1988:12-13).

Alhoewel daar in hierdie refleksieproses 'n plek aan die Skrif en die teologiese tradisie toegeken word (Cochrane, De Gruchy & Petersen, 1991:20-23), is dit tog 'n vraag of die Bybel nie 'n tweede plek inneem nie. Dikwels word die Bybel selektief gebruik om as middel tot 'n doel te dien of as 'n legitimasie vir die *commitments* wat gemaak is (vgl. Bosch, 1992:17). Die vraag is ook of die model 'n openheid laat vir die kritiek van die Skrif. In elk geval is kritiek van teoloë wat nie onderdruktes is nie suspisiesus, omdat diesulkes nie veel reg het om teologiese uitsprake oor die bevrydingsteologiese benadering te maak nie (Bosch, 1992:17-18). 'n *Praxis* wat nie oop is vir kritiek nie word 'n ideologiese *praxis* en dus 'n blinde *praxis*.

Ten spyte van die feit dat die kontekstuele benadering tot die Praktiese Teologie groot klem op die werklikheid lê, bied dit nie 'n adekwate ondersoek van die werklikheid vir die doeleindes van ons vak nie. Hestenes (1992:59) lê sy vinger op hierdie swak plek in

die boek van Cochrane, De Gruchy en Petersen:

The book's major weakness is that despite making passing reference to certain examples of praxis, no sustained study of such praxis is made ... In recent years, books which merely prescribe models and methods in practical theology without giving current examples of praxis, case studies or empirical data are regarded as being suspect. Who is to say that one model or method is superior to another if we do not operationalise (test) them in praxis?

4. DIE WOORD IN DIE WERKLIKHEID

Die oplossing vir 'n gebalanseerde benadering in die Praktiese Teologie binne die reformatoriese tradisie moet gesoek word in 'n nouer betrekking van Woord en werklikheid op mekaar. Dit gaan dan om die Woord in die werklikheid. By 'n vroeër geleentheid is dit soos volg geformuleer (Pieterse, 1988:400):

De twee componenten, nl. de theologische (Woord-theologie) en de concrete handelingen in de levenssituatie van de gemeente (werkelijkheid) waarbij de existentiële, intermenselijke en maatschappelijke elementen ingesloten zijn, kunnen alleen zinvol op elkaar betrokken worden en tot praktisch-theologische inzichten leiden langs de weg van een spanningsvolle interpolaire dialoog. Wij moeten de interpolaire relatie niet dualistisch gescheiden zien, maar de dynamiek van het Woord in de werkelijkheid van het bestaan van de gemeente verbondsmatig samenvatten en vertolken.

Die Skrif openbaar op 'n helder wyse die genadige en liefdevolle koms van God Driening na die mens. Die studieveld van die Praktiese Teologie, naamlik die Woordbediening - die Christelik-kommunikatiewe *praxis* - in die lewenswerklikheid van spesifieke mense, vind sy oorsprong en grond in die *missio*, die sending van Christus self. Dit gaan om die *missio Dei* in sy oorspronklike trinitariese betekenis. Die *missio* het betrekking op die sending van die Seun deur die Vader, en na die uitstorting van die Heilige Gees deur die Vader en die Seun na die mensheid toe. Ons verstaan die begrip *missio* binne die ruimte van die koninkryk van God as die kom van God in Sy Woord na die wêreld (die werklikheid) deur die diens van die pastorale handelinge. In al die heilsgestaltes soos *kerugma*, *marturia*, *didache*, *leiturgia*, *koinonia*, *paraklese* en *diakonia*, gaan dit om die *Adventus Dei*, die (aan)koms van God self. Die kommunikasie van die evangelie is dus ten diepste die *praxis* van God self. Hy spreek Sy Woord en Hy bied Sy heil vir die mense aan. In die proses neem Hy mense as medewerkers in diens om bedienaars te wees deur die werk van die Heilige Gees. As gevolg van hierdie gebeure - die *Adventus Dei* - in al die heilsgestaltes waar die Woord bedien word, gaan dit dus op 'n diepgaande wyse om kommunikasie. Daarom werk die Praktiese Teologie met 'n kommunikasie-perspektief op sy veld van ondersoek (vgl. Pieterse, 1991:6-20,37-44). Met hierdie benaderingswyse gaan dit daarom *hoe* die koninkryk van God in Christus in die Woordbediening deur die werk van die Gees in ons konkrete lewenswerklikheid kom. Hierdie Woordbediening is 'n kommunikatiewe *praxis*.

4.1 Bestudering van die Woord in gesprek met die ander teologiese dissiplines

Die Praktiese Teologie sal dus die *Woord* in gesprek met die ander teologiese dissiplines bestudeer vanuit sy interesse - soos onder andere die oorsprong, aard, inhoud, opdrag en doel van die *kerugma*, *marturia*, *didache*, *leiturgia*, *koinonia*, *paraklese* en

diakonia. Hierdie teologies-normatiewe begrippe vergestalt die heilsgestaltes van die ontmoeting van God en mense, maar vorm ook die funksies van die gemeente binne die konteks van die koninkryk. Die doel van ons kommunikatiewe handeling in diens van die evangelie is gerig op die koms van die koninkryk. Daarom is ons bediening ingestel op *verandering* van mense en die samelewing na die waardes en die ryke inhoud van die beloftes van die koninkryk. Ons Christelik-kommunikatiewe *praxis* geskied dus in die spanning tussen die eskatologiese beloftes van die koninkryk van God en die werklikheid van ons stamelende Woordbediening. En hierdie *praxis* in die spanning tussen ideaal en werklikheid is die objek van die Praktiese Teologie in die lig van die Woord, met die oog op die verbetering daarvan. Die uitdrukkings *Woordbediening*, *kommunikatiewe handeling* in diens van die evangelie en *Christelik-kommunikatiewe praxis* is in die laaste paragrawe afwisselend gebruik met die doel om die begrips-verwarring hieroor uit te skakel. Wesenlik gaan dit in al drie hierdie uitdrukkings om die bediening van die Woord in die werklikheid en hiervoor moet die Woord op 'n teologiese wyse bestudeer word.

4.2 Die empiriese werklikheid

Om 'n konkrete greep te kry op die *werklikheid* waarin hierdie bediening plaasvind en die wyse waarop dit geskied, moet ons empiriese ondersoek daarvan doen. Empiriese ondersoek kan alleen reg geskied as operasionalisering en toetsing van 'n teorie. Hierdie teorieë is volgens my beskouing van die empiriese benadering in die vak veral die praktykteorieë wat in die Praktiese Teologie ontwikkel is om die bedieningspraktyk te dien. In hierdie teorieë gaan dit oor die *hoe* van die oordrag van die Woord. Die Skrif geld as normatiewe kenbron vir die beoefening van die Praktiese Teologie binne 'n reformatoriese tradisie. Met die twee werklikhede waarmee in die vak gewerk word, stel ons nie die Skrif en die praktyk van die kerklike gemeente gelyk nie: die Skrif is openbaringsbron en die praktyk van die kerklike gemeente 'n empiriese kennisbron vir die verfyning van die praktykoptrede. Die reformatoriese verstaan van die Skrif en die openbaringswaarhede funksioneer in sy skerpste op teologiese wyse (veral via basisteorieë) by die kommunikasie van die evangelie in die empiriese werklikheid van die bedieningspraxis. Maar die praktykteorieë oor die kommunikasie van die evangelie moet empiries getoets word met die oog op die verbetering daarvan vir die praxis in die lewenswerklikheid, want dit gaan om die deurkom van die Woord in die bediening. Die empiriese werklikheid en die wetenskaplike resultate van empiriese ondersoeke dien as *rigtinggewer* vir die kommunikasie van die evangelie (Venter, 1992:49).

Empiriese ondersoeke in die vak bepaal nie die openbaring nie; dit funksioneer op die vlak van verstellings aan praktykteorieë. Maar dit sou in hermeneutiese sin die vertolking van die Skrif diensbaar kon wees by basisteorievorming - dit is die teologiese teorieë in die vak wat die praktykteorieë dra. In hierdie opsig kan 'n mens jou vind in Venter (1992:490 se formulering:

In die proses van diakoniologiese teorievorming staan die werklikheid van die Bybel as norm en die empiriese werklikheid in 'n hermeneutiese wisselwerking.

Die Bybel as norm lê egter op 'n ander vlak as die interaksie tussen (praktyk)teorie en praxis. Hierdie interaksie kan nie die waarheid van die Skrif bepaal (bevestig of ontken) nie, maar kan slegs 'n invloed hê op die konteks van interpretasie.

Soos die eksegetiese wetenskaplike instrumentarium van die taalwetenskappe oorneem, soos byvoorbeeld grammatikale, struktuuranalitiese en literêre metodes, so neem die Praktiese Teologie wetenskaplike instrumentarium van die sosiale wetenskappe oor om 'n sistematiese ondersoek van sy eie veld volgens (Skriftuurlike) vooronderstellings, teorieë en perspektief te doen. Deur wetenskaplik-toepaslike empiriese ondersoeke in ons studieveld te doen, kan ons 'n beter greep op spesifieke aspekte van die empiriese werklikheid van ons veld kry. Daar word dus daarvoor gepleit dat praktiese teoloë self hierdie empiriese ondersoeke sal doen.

5. KONKLUSIE

Die gekompliseerde lewenswerklikheid waarin die Woordbediening vandag geskied, met 'n gevolglik pluriforme bedieningspraktyk, noodsaak 'n uitbreiding van ons prakties-teologiese kennis. Naas die kennis van die Woord (die werklikheid van die Bybel as norm) moet ons ook empiriese kennis opdoen oor die wyse waarop die Woordbediening in die werklikheid geskied. Woord en werklikheid moet nouer op mekaar betrek word sonder om die primaat van die Woord prys te gee; dit is dus 'n benadering van die Woord in die werklikheid (vgl. Pieterse, 1988). Die kennis wat sodoende versamel word, kan ons help om met groter presiesheid praktykteorieë te verstel en te ontwerp - teorieë wat klop met die werklikheid van die bedieningspraktyk en die eise van die Skrif.

Die uiteindelijke motivering van die prakties-teologiese bemoeienis is om die Woordbediening só te dien dat ons met vrymoedigheid kan bid: "Laat U koninkryk kom" (Matt. 6:10).

6. BIBLIOGRAFIE

- BAM, G. 1984. Diakoniologie - met 'n kort verwysing na genesing as diens van die kerk. Belville : UWK.
- BOSCH, D.J. 1992. The Nature of Theological Education. *Theologia Evangelica*, XXV(1):8-23.
- BOSHOF, C.H. 1990. Samelewingsveranderinge en die kerk in die negentigerjare: Moontlike implikasies. Potchefstroom : Instituut vir Toekomstudies, PU vir CHO.
- BROWNING, D.S. 1991. A Fundamental Practical Theology. Descriptive and Strategic Proposals. Minneapolis : Fortress Press.
- BURGER, C. 1991. Praktiese Teologie in Suid-Afrika. Pretoria : Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing.
- CILLIERS, S.P. 1960. Gesonde gesinsbou. Stellenbosch : Universiteitsuitgewers en Boekhandelaars.
- COCHRANE, J.R., DE GRUCHY, J.W. & PETERSEN, R. 1991. In Word and Deed. Towards a Practical Theology for Social Transformation. Pietermaritzburg : Cluster Publications.
- DE KLERK, J.J. 1977. Prediking. Pretoria : NG Kerkboekhandel.
- DINGEMANS, G.D.J. 1986. In de leerschool van het geloof. Kampen : Kok.
- FIRET, J. 1977. Het agogisch moment in het pastoraal optreden. Kampen : Kok.
- FIRET, J. 1987. Spreken als een leerling. Praktisch-theologische opstellen. Kampen : Kok.
- HESTENES, M. 1992. Review of 'In Word and Deed'. *Missionalia*, 20(1):58-59. April.

- HOLLAND, J. & HENRIOT, P. 1984. *Social Analysis: Linking Faith and Justice*. New York : Orbis.
- JONKER, W.D. 1968. *Theologie en praktijk*. Kampen : Kok.
- JONKER, W.D. 1981. In diens van die Woord. Pretoria : NG Kerkboekhandel.
- LAMB, M. 1982. *Solidarity with Victims. Toward a Theology of Social Transformation*. New York : Crossroad.
- MOSALA, I.J. 1989. *Biblical Hermeneutics and Black Theology in South Africa*. Grand Rapids : Eerdmans.
- NOLAN, A. 1988. *God in South Africa*. Cape Town : David Philip.
- PAUW, S. 1946. *Die beroepsarbeid van die Afrikaner in die stad*. Stellenbosch : Pro Ecclesia Drukkery.
- PIETERSE, H.J.C. 1981. *Die daad by die Woord*. Pretoria : NG Kerkboekhandel.
- PIETERSE, H.J.C. 1983. Bureaucracy in the Reformed Tradition in South Africa. *Journal of Theology for Southern Africa*, 43:55-64.
- PIETERSE, H.J.C. 1988. Woord en werklikheid. Een bijdrage vanuit een zuidoost-afrikaanse perspektief ter ere van prof. dr. H. Jonker. *Theologia Reformata*, XXXI(4): 394-402. Dec.
- PIETERSE, H.J.C. 1990. Prediking as ontmoetingsgebeure met God - by Calvyn. *Praktiese Teologie in Suid-Afrika*, 5(2):88-96.
- PIETERSE, H.J.C. 1991. Gemeente en prediking. Pretoria : NG Kerkboekhandel.
- PIETERSE, H.J.C. & VOS, C.J.A. 1991. Pneumatologiese perspektiewe vanuit 'n kommunikatiewe handelingscorie. *Acta Theologica*, 11(2):1-18.
- PIETERSE, H.J.C. 1991a. Die wetenskapsteoretiese grondslag van die praktiese teologie. *Praktiese Teologie in Suid-Afrika*, 6(1):38-51.
- PIETERSE, H.J.C. 1991b. Praktiese Teologie as praktiese wetenskap binne die teologiese fakulteit. *Praktiese Teologie in Suid-Afrika*, 6(2):249-254.
- SPOELSTRA, B. 1991. Die plek van kerkreg en diakoniologie (praktiese teologie) in die teologiese ensiklopedie. *Praktiese Teologie in Suid-Afrika*, 6(2):206-226.
- STOTT, J.R.W. 1982. *I Believe in Preaching*. London : Hodder and Stoughton.
- TRIMP, C. 1970. *De volmacht tot bediening der verzoening*. Groningen : De Vuurbaak.
- VAN DER VEN, J.A. 1985. Toekomst voor de Kerk? Kampen : Kok.
- VAN DER VEN, J.A. 1988. Practical Theology: from Applied to Empirical Theology. *Journal of Empirical Theology*, 1(1): 5-27.
- VAN DER WALT, J.J. 1978. Metode in die pastoraat. Potchefstroom : Wetenskaplike hydra's van die PU vir CHO.
- VAN DER WALT, J.J. 1981. Die verhouding van die diakoniologie tot die ander teologiese dissiplines. *Die kerk se werk*, 20-30.
- VENTER, C.J.H. red. 1988. *God bou op deur Sy Woord*. Potchefstroom : Departement Sentrale Publikasies.
- VENTER, C.J.H. 1992. Diakoniologie en rasionaliteit - 'n verkenning. In *die Skriflig*, 26(1):15-28.
- ZERFASS, R. 1974. *Praktische Theologie als Handlungswissenschaft*. (In Klosterman, F. & Zerfass, R. *Praktische Theologie heute*. reds. München : Kaiser/Mainz : Grünewald, p. 164-177.)